

**УНІВЕРСИТЕТ
ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
В ПЕРЕЯСЛАВІ**

**ВІТЧИЗНЯНА НАУКА НА ЗЛАМІ ЕПОХ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
(15 травня 2020 року)**

№61

Переяслав – 2020

УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
В ПЕРЕЯСЛАВІ

Рада молодих учених університету

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
**«ВІТЧИЗНЯНА НАУКА НА ЗЛАМІ ЕПОХ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

15 травня 2020 року

Вип. 61

Збірник наукових праць

Переяслав – 2020

УДК 001(477)«19/20»
ББК 72(4Укр)63
В 54

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2020. Вип. 61. 276 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Коцур В.П. – доктор історичних наук, професор, академік НАПН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Базалук О.О. – доктор філософських наук, професор

Воловик Л.М. – кандидат географічних наук, доцент

Євтушенко Н.М. – кандидат економічних наук, доцент

Кикоть С.М. – кандидат історичних наук (відповідальний секретар)

Носаченко В.М. – кандидат педагогічних наук

Руденко О.В. – кандидат психологічних наук, доцент

Склярєнко О.Б. – кандидат філологічних наук, доцент

Солопко І.О. – кандидат фізико-математичних наук, доцент

Збірник матеріалів конференції вміщує результати наукових досліджень наукових співробітників, викладачів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів, студентів з актуальних проблем гуманітарних, природничих і технічних наук.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій.

©Автори статей
©Рада молодих учених університету
©Університет Григорія Сковороди
в Переяславі

можливість навчатися ефективним навичкам спілкування, критичному мисленню, прийняттю відповідальних рішень, відпрацюванню адекватної поведінки, вмінню прийняття рішень щодо правильного здорового вибору, уникнення невиправданого ризику, вирішення конфліктів, протидії тиску зовні, умінню правильно поводитися у різних життєвих ситуаціях, а головне – формуванню просоціальної поведінки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. К.: Академвидав, 2012. 256 с.
2. Методика формування просоціальної поведінки учнів в умовах превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу: посібник / В.І.Кириченко, О.О. Єжова, Г.М.Даниленко, Т.В.Тарасова. Х.: «Друкарня Мадрид», 2014. 134 с.
3. Формування просоціальної поведінки учнів в умовах превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу: монографія / Кириченко В.І., Єжова О.О., Нечерда В.Б., Тарасова Т.В., Хомич О.Л.; за заг. ред. канд. пед. наук, ст. наук. співроб. Кириченко В.І. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2016. 244 с.
4. Федорченко Т.Є. Особливості впровадження технологій формування просоціальної поведінки учнів в умовах превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 54, 2016. С.69-75.
5. Технології розбудови виховної системи загальноосвітнього навчального закладу : навч.-метод. посіб. / Оржеховська В.М., Федорченко Т.Є. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 220 с.
6. Добročинна діяльність школярів: методичні рекомендації / Т.Ф. Алексеєнко, А. П. Данілова, А. І. Конончук, Т. Ю. Куниця / під заг.ред. Т. Ф. Алексеєнко. Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2015. 104 с.
7. Єжова О. О. Мотивація просоціальної поведінки учнів загальноосвітнього навчального закладу / О. О. Єжова, В. І. Кириченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2015. №10. С. 236–250.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент Іванова Д.Г.

УДК 378.18

*Мирослав Коваль, Зінаїда Гінтерс
(Львів)*

ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ ТА ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті аналізуються поняття «естетика», «естетичне виховання», «естетичне середовище», «естетична культура». Подається аналіз філософсько-педагогічних поглядів педагогів і класиків літератури на проблеми художньої творчості та естетичного виховання молоді. Актуалізується можливість використання історико-педагогічного досвіду в сучасних умовах.

Ключові слова: естетика, естетичне виховання, педагогіка, психологічна творчість, художня творчість.

The article analyzes the concepts of "aesthetics", "aesthetic education", "aesthetic environment", "aesthetic culture". An analysis of philosophical and pedagogical views of teachers and classics of literature on the problems of artistic creativity and aesthetic education of youth is presented. The possibility of using historical and pedagogical experience in modern conditions is actualized.

Key words: aesthetics, aesthetic education, pedagogy, psychological creativity, artistic creativity.

Вищий заклад освіти призначений не лише для оволодіння студентів знаннями, вміннями, навичками у своїй професії, а й для розвитку та відтворення культури. За твердженням В. Сухомлинського, «естетичне виховання, яке надає певної спрямованості пізнавальній і творчій діяльності учня, розвитку і задоволенню його духовних запитів у процесі багатогранної діяльності, охоплює всі сфери духовного життя особистості» [6, с. 373–374]. Завданням професорсько-викладацького складу є створення естетичного середовища у ВЗО. Під естетичним середовищем ми розуміємо весь комплекс предметних і духовних впливів на формування естетичних почуттів, смаків, світогляду курсантів і студентів – майбутніх фахівців сфери безпеки життєдіяльності.

Теоретичну базу дослідження становлять праці філософів з проблем художньої творчості (Арістотель, М. Бердяєв, Г. Гегель, Леся Українка, І. Франко); психологів з проблем розвитку творчої особистості (Л. Виготський, Г. Костюк, Б. Теплов, Т. Яценко); педагогічні дослідження з проблем естетичного виховання, форм, методів, засобів залучення студентів до художньої творчої діяльності (Г. Вашенко, І. Зязюн, М. Лещенко, Н. Ничкало, О. Рудницька, В. Сухомлинський); з проблем етнопедагогіки та фольклористичні праці (О. Воропай, В. Дорошенко, М. Костомаров, С. Русова, М. Стельмахович).

Як наголошував академік І. Зязюн, у викладацькій діяльності, незалежно від предмета викладання, слід насичувати педагогічну дію і її суб'єктів позитивними естетичними почуттями. Ось чому викладач не повинен розпочинати заняття, якщо студенти у ставленні до нього не одержують позитивних переживань. Із них розпочинається справжній авторитет педагога.

Під керівництвом академіка І. Зязюна наукові співробітники відділу Інституту педагогічної освіти й освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України започаткували перший збірник наукових праць «Естетика і етика педагогічної дії». Такої, бодай подібної, назви ми не зустрінемо в педагогічній науці не лише України, але й Європи; її не було й в педагогіці усього світу (І. Зязюн). Хоч естетика й давня філософська наука (із часів Арістотеля й Платона), все ж її предмет суттєво змінився з часу Гегеля. Якщо древні елліни трактували її як науку про прекрасне, чи про естетичне, почасти як науку про закони художньої творчості, Гегель у першому томі «Естетики» наголосив, що це наука про почуття людини, підтримавши філософа Баумгартена, який 1735 р. видав книгу «Естетика». Відповідно науковці кінця ХХ ст. додали, що це наука про становлення й розвиток людських почуттів, їх зумовлюючий вплив та вияв в усіх сферах людської життєдіяльності та життєтворчості, зокрема науці, мистецтві, політиці, ідеології, освіті, в усіх видах людської праці тощо.

Категоріальний світ почуттів фіксується тріадою: прекрасне – потворне, піднесене – низьке, трагічне – комічне, тобто у позитивному й негативному варіантах. У такому контексті предметний метод естетики та етики може прислужитися педагогіці як науці про освіту й виховання. Щоправда, етимологія слова «педагогіка» у перекладі з давньогрецької дещо інша, ніж вживається в сучасному науковому трактуванні. «Учитель» – той, хто веде за руку. «Педагогіка» – майстерність ведення за руку (український словник іншомовних слів). Якщо остання інтерпретація буде означена предметом педагогіки, тоді зовсім по-іншому виглядатиме педагогічна наука, а її складові: історія, теорія, методика, дидактика, замість самостійних наукових сфер педагогіки, позбавлених психологічного чинника взаємодії двох суб'єктів, будуть допоміжними у проектуванні основи педагогіки – педагогічної дії вчителя, що базується на трьох психологічних чинниках: інтелекті, афекті і волі. «Справжня педагогіка, писав І. Зязюн, – це психологія в дії, яка потребує категоріального наукового осмислення. Інтелект – це смыслом наповнені знання. Саме такі знання має формувати педагог в учнів і студентів, не вимагаючи від них зубріння незрозумілих понять, а наповнюючи їх смыслом, який би став підвалиною й осередком їхньої душі. Інтелект – це також смыслом наповнена душа учня» [3, с. 6].

Для вітчизняних мислителів (Г. Сковорода, Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, Д. Чижевський, В. Липинський та ін.), характерний екзистенціальний підхід у розумінні

змісту художньої творчості. Цей підхід підсилюється психологічним аналізом, дослідженнями. Особливо це характерно для велета думки – І. Франка. Видатний поет і філософ І. Франко розкрив таємниці психології творчості передусім у галузі художньої літератури. Започаткований філософсько-психологічний аналіз художньої творчості кінця XIX – початку XX століття у праці «Із секретів поетичної творчості». За Франком, кожний творець має задум навіть іншим певні думки, почуття, уявлення у формах поетичній, науковій чи іншій. З цієї метою поет «розворушує» свою духовну істоту, розбурхує своє почуття, зосереджує уяву, щоб пережити все те, що хоче вилити в поетичному творі, у відповідних словах, які підносили б переживання над рівнем буденної дійсності. Сугестія (лат. *навіювання*) поета зворушує внутрішнє ество читача, вводить нове переживання на ґрунті читачевого досвіду.

Франко пише: «Найбільша часть того, що чоловік зазнав у житті, найбільша частина усіх тих сугестій, які називаємо вихованням і в яких чоловік вбирає в себе здобутки многотисячолітньої культурної праці всього людського роду, перейшовши через ясну верству верхньої свідомості, помалу темніє, шезає з поверхні там, в глибокій криниці нашої душі і лежить там погребана, як золото в підземних жилах. Та й там, хоч неприступна для нашої свідомості, все одно не перестає жити, раз у раз сильно впливає на наші суди, на нашу діяльність і кермує нею нераз далеко сильніше від усіх контраргументів нашого розуму. Отсе є та нижня свідомість, те гніздо «пересудів» і «упереджень», неясних поривів, симпатій і антипатій. Їх основи скриті від нашої свідомості» [1, с. 67].

Як відомо, з давніх-давен існувало переконання, що поети творять несвідомо, переймають Боже натхнення. В цілому поетичне натхнення протиставлялось свідомому мистецтву (Платон, наприклад). Від Арістотеля пішла традиція тлумачити поезію як свідоме перетворення міфів, як артистичну техніку без власне творчості. Франко доводить, що поетична творчість як психологічна діяльність має головний елемент – несвідомий. Крім свідомого «Я», кожна людина має ще й друге «Я» зі своєрідним судженням, супочуттям, вибором, активністю вчинку. Людина може робити водночас дві роботи. Це, на думку Франка, свідчить про те, що в нас є не лише несвідомі інтелігенція, а й «відомість» і пригадування поза обсягом нашої свідомості. Психологи назвали це верхньою і нижньою свідомістю. І цю нижню свідомість включає життєвий досвід людини.

Підкреслюючи еруптивність (раптовий вибух) нижньої свідомості, її здатність піднімати цілі комплекси давно забутих вражень і споминів, несвідомо покомбінованих, «на денне світло верхньої свідомості», Франко говорить, що це справжнє *натхнення*. Проте Франко далекий від однобічності визнання дійовим лише несвідомого у творчості. Він проголошує необхідність повної гармонії ефективної сили натхнення з холодною силою розумового обмірковування.

Франко тлумачив поетичну творчість (як один із видів художньої творчості), керуючись законами асоціації ідей. Аналізуючи роль асоціації в художній творчості, поет по суті показує творчий процес бісоціації: бо «те, що читачеві здається простотою асоціативного поєднання, є плодом дбайливого і тонкого добору, і лише простота сприймання твору має складати враження про легкість репродукування», – пише В. Роменець [5].

Розкриваючи роль органів чуття в поетичній творчості, Франко розглядає відношення між поезією і музикою, а з нього постає проблема специфіки різних видів творчості, зокрема поетичної і музичної. Цікавою є розвідка Франка про символіку кольорів у народних віруваннях і в поезії. В сукупності кольорів поет будує складний образ, торкається різних наших чуттів і вони зливаються в одну органічну та гармонійну цілісність. Франко зазначає, що «малювання краси не є метою штуки» (мистецтва), що «для поета, для артиста немає нічого гарного, бридкого, прикрого, ані приємного, доброго ані злого, характеристичного ані безхарактерного. Не в тому вага, які речі, явища, ідеї бере поет як матеріал для свого твору, а в тім, ... яке враження він викличе за їхньою допомогою в нашій душі; в тім однім лежить секрет артистичної краси» [8, с. 133–135].

Розуміючи, що художня творчість здатна виступати важливим чинником естетичного виховання молоді, І. Франко писав, що в цьому процесі мають формуватися естетичні смаки і почуття вихованців, виявлятися і розвиватися їхні здібності. Першочергову роль в естетичному розвитку дітей і молоді поет відводив літературі. Художня література, за Франком, повинна передусім учить читача розпізнавати прекрасне і нище, піднесене і потворне, трагічне і комічне, добро і зло на землі. Завдання художньої літератури – впливати як «на розум і переконання, так і на чуття, вказувати в самім корені добрі і злі боки існуючого порядку» і виховувати людей, «готових служити всією силою для піддержання добрих і усунення злих боків життя» [8, с. 12]. Особливе значення для естетичного виховання має такий жанр літератури як поезія. Саме поезія, «властивими їй способами торкає всі наші замисли». Поезія «розворушує всі наші вищі духовні сили, розбуджує чуття і хоча просочується до душі крапля за краплею, та проте викликає образи безмірно виразніші, яркіші і лишає тривкіші сліди в душі, ніж музика». Та все ж І. Франко великого значення. Музика повинна займати важливе місце в системі естетичного виховання. Вона слуховими враженнями зворушує нашу фантазію і наше чуття, викликає веселість, бадьорість, сум, тугу, пригноблення. Письменник критично ставився до навчання співу в галицьких школах, яке зводилося лише до виконання церковних мелодій. Франко закликав юнаків і дівчат записувати народну творчість: пісні, казки, легенди, повчання, публікував записані народні тексти у редактованих ним журналах. Ідеалом письменника була людина, яка любить і знає народну творчість.

У рідній мові, в усній народній творчості Франко бачив могутній засіб навчання та виховання підрастаючого покоління: «Оті простенькі сільські байки, як дрібні, тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної милозвучності. Тисячі речей у житті забудете, а тих хвиль, коли вам люба мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерті» [8, с. 170]. Психологія поетичної творчості Франка є водночас психологією особистості взагалі, і творчої особистості зокрема.

І. Франко заперечував обов'язковість правил творчості для художників, оскільки вони «були і будуть мертвою схоластиком для розвою творчості». Аналізуючи проблеми творчої особистості у дослідженнях І. Франка, В. Роменець пише: «Франко кваліфікує естетику як частину психології і далі переходить до викладу загальнопсихологічних основ, які розкривають процес поетичної творчості. Він насамперед звертається до питання про роль свідомості в поетичній творчості. Франко підкреслює важливу тенденцію відношення психології до інших наук, дисциплін, «форм свідомості». Психологія, яка до ХХ століття посідала у філософських системах певне обмежене місце, тепер почала домінувати в системі наук і дисциплін. Тому Франко вважає її панівною дисципліною, зокрема у філософських науках» [5].

У творчості Лесі Українки поряд з успадкованою від Франка реалістичною орієнтацією відроджується національно-екзистенціальне, романтичне бачення світу. Міфологізована ідея органічної «зрошеності» людини з природою, антропологічної «наповненості» природи пронизує зміст «Лісової пісні» [4, с. 89–91]. «В ній вражає цілісність поетичної природи, органічне злиття особистого життя і провідних мотивів творчості, поєднання неповторного емоційно-поетичного світосприймання з тверезою глибиною істинно філософського осягнення дійсності, розуміння законів мистецтва і природи прекрасного», – так оцінює естетичну концепцію Лесі Українки І. Іваньо [4, с. 274]. З власне естетичних проблем поетеса проявляла інтерес до походження мистецтва, до соціальних функцій мистецтва.

Засобами художньої творчості письменниця вирішувала важливу естетичну проблему: краса не відірвана від життєвих джерел, а існує в самій людині і її діях. Краса трактується не лише як ознака зовнішньої привабливості, але й як символ нескореності ворожих людині обставин, протест проти зла і несправедливості [4, с. 278]. Інтерпретацію поглядів Лесі Українки на сутність поезії дав І. Франко у відомій статті «Леся Українка»: «На її думку, поезія – ...утіха в горі, відпочинок після праці, для кожної людини – природний образ пробудження почуття і вищих устремлень... Завжди і скрізь поезія – слуга життєвих потреб,

слуга того вищого ідейного порядку, котрий веде людей до прогресу, до поліпшення їх долі» [2, с. 15].

Естетичні принципи Лесі Українки виражали прагнення перейти від описового реалізму до реалізму психологічного, коли на перший план постають не зовнішні події, а внутрішні конфлікти, драми людської душі. На думку поетеси, суверенність кожної людської особистості є «критерієм для правдивого розуміння письменником нової формації». Джерело істинного демократизму в мистецтві Леся Українка вбачає в тому, що «людина зображується у єдності з середовищем, представником якого вона є». Поетеса переконана, що «ні в природі, ні в житті немає нічого, що саме по собі, так би мовити, по праву народження було б другорядним, що кожна особистість суверенна, є героєм для самої себе і частиною середовища відносно інших» [2, с. 13].

Висновки. У сучасних умовах молоді необхідно створювати умови для самореалізації, уможливити її власний внесок у процес розвитку суспільства творчою працею. Від рівня розвитку молоді (розумового, естетичного, практичного) залежать її можливості впливу на розвиток України та внесок у соціальний процес. Від того, наскільки глибоко молодь інтегрована в усі сфери життя суспільства, наскільки глибоко осягає усі сфери життя, залежать темпи розвитку і молоді, і суспільства.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Васянович Г. П. Філософсько-літературна творчість Івана Франка і сучасність // Філософсько-педагогічний і духовно-поетичний досвід професора Григорія Васяновича: до 75-річчя від дня народження / упоряд. С. М. Вдович. Львів: ФОП Корпан Б. І., 2020. С. 64–86.
2. Гіптерс З. В. Художня самодіяльна творчість студентів як засіб естетичного виховання майбутніх спеціалістів: Метод. посібник. Львів: Каменярь, 1998. 144 с.
3. Зязюн І. А. (2011). Естетика і етика започатковують людську духовність // Естетика і етика педагогічної дії (Вип. 1, с. 5–6). Київ–Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.
4. Іваньо І. В. Очерк развития эстетической мысли Украины. М.: Искусство, 1981. 423 с.
5. Роменець В. А. Психологія творчості: Навч. посібник. 3-тє вид. К.: Либідь, 2004. 288 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5 т. Т. 4. К.: Рад. школа, 1977. 640 с.
7. Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. К., 1981. Т.31. С. 45–119.
8. Франко І. Твори в 20-ти т. К., 1950–1956. Т.17. С. 210. Т. 20. С.12, 170.

UDC 811.111:004.77=11

Natalia Latunova, Igor Latunov
(Kharkiv)

KNOWLEDGE OF ENGLISH IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF PHARMACY STUDENTS UNDER THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION

This article is dedicated to the knowledge in the educational system of Pharmacy students. The students of our country, like in other countries in the world, has experienced the great influence of globalization on educational system, which gives big progress in raising the knowledge skills and standards of the educational process. The role of education, as a lifelong learning process, under the influence of globalization has become the main subject of many discussions for the recent time.

Key words: *students, influence of globalization, communication, educational of system, English.*

Ця стаття присвячена знанням англійської мови в системі освіти студентів фармації. Студенти нашої країни, як і в інших країнах світу, знаходяться під великим впливом глобалізації в системі освіти, яка дає великий прогрес у підвищенні навичок знань та